

KLEIN MARI

A legintimebb forma

Mindez akkor jutott eszembe, amikor egy vasárnapi ebéd után apám mellett ültem a dolgozószobában; kíváncsi voltam, hogy tudása vajon mennyit csiszolódott, mióta legutóbb otthon jártam. Idén töltötte a hatvanötöt, és csak néhány hónappal ezelőtt kezdett szaxofonon tanulni – anyám szerint „megszállottan”, azaz: „apád teljesen meghülyült!” Lévén, hogy negyvenévnyi zenei múltra tekint vissza, bár eddig más hangszereken és más műfajokban tevékenykedett, nem ismeretlen számára, mondjuk, egy kotta, és talán ezért is, játéka – a dinamika, a pontosság, a jazz finomságára hangolt technika – rohamosan fejlődik.

Ahogy ott ültem mellette, tele hassal, felhígított feketekávémat szürcsölgetve, és szememmel hol a monitoron ugráló kis kék jelet követtem, ahogy az mindig az éppen lefújandó hangjegyre ugrott, hol apám néha magabiztos, néha elbizonytalanodó ujjait a billentyűkön, újra szembesültem azzal az egész életemben bennem feszítő kérdéssel, hogy mi is az a kényelmetlenség, amit ilyenkor érzek, vagyis ha valakivel közösen *kell* zenét hallgatnom. Miért érzem magam furcsán, ha valaki, bárki, mutat egy szerinte jó számot, aztán igyekszik az arcomról leolvasni, hogy egyetérték-e vagy sem. Mert ilyenkor csak feszengek, feszélyezett, megmerevedett mosollyal bólogatok.

Ott, a dolgozószobában mintha beleláltam volna apám mélyének egy olyan, addig megvilágítatlan zugába, ami tiltott (kellene, hogy legyen), ami egyszerűen magánügy. Mintha az éjszaka közepén a hitvesi hálószoba ajtajában állnék, és próbálnám azt résnyire nyitni anélkül, hogy nyikorogjon. Persze, szinte égbekiáltó egyértelműséggel, világos, hogy nem apám személyéből ered ez a tabu, hisz ő minden alkalommal ugyanazzal a gyermeki őszinteséggel és lelkesedéssel fogadja érdeklődésem, hanem csakis a sajátom: ez a torkomban akadt gombóc, ha zenéről van szó, és mások is jelen vannak, nem mozdul.

Egy júliusi éjjel, még egyetemista koromban, a lakótársaim mind hazautaztak a nyári szünetre. Egyedül bódorogtam a lakásban, és utolsó fillérjeimet olcsó, konzerves májkrémre, két zsömlére és egy doboz cigarettára költve, mi egyéb maradt volna, hogy magányom, unalmam és éhségem elűzzem, mint a mániás önkielégítés és a kimeríthetetlen *'moo-see-kah'*. A kilencedik emeletről bámultam bénultan a város fényeit, és irigykedtem emberek ezreire, hogy hajnalig járják a bárakat, és beszélgetnek és táncolnak. A naplómban – tizennyolc éves tudatlanként, akiben az eredetiség, mint egy leszögelt koporsóban a hullá, egészen élettelen – valami nagyot próbáltam mondani. „Jazz... Szombat este megőrültem. Klarinétok, szaxofonok, trombiták és dobok törzsi táncát jártam... Boldogságtól felajzva, forró izzadságban, önkívületben, megszállottan, kifulladásig. Csak így egyszerűen, itthon, egyedül, egy bugyiban és egy trikóban, kócos hajjal, mezítláb... Leginkább egy másik bőr illata hiányzik. De magányom az abszolút szabadság, amihez pedig annyira ragaszkodom. És konklúzió, az nincs.” Az erős érzések gyenge szavakká lankadtak.

Persze az egész nem ettől lesz intim. Nem merném a művészi önkifejezés ezen bonyolult formáját vagy a dalszerzés zsenialitásának mibenlétét boncol-

gadni – hogy mennyire ésszel felfoghatatlan folyamat számomra ez a típusú alkotás, hogy mégis *honnan* jönnek a hangok, illetve speciális összecsatolásuk, amiből mestermű születik. Jelentkezhetne valaki a tömegeből, feltolhatná orrán a szemüveget, és vállrándítva, lazán rávághatná: Hát, nyilvánvalóan ugyanonnan, ahonnan a szavak! De akkor felállnék és tiltakoznék: Lehetetlen! A szavaknak van múltjuk, van bennünk eredetük, még akkor is, ha ebben a rendben, ahogy például most itt, soha nem álltak még össze korábban, de mégis, mind-egyik *származik* valahonnan. Nem olyan értelemben, hogy ez, mondjuk, szláv vagy török, az meg germán vagy latin eredetű, hanem azon egyszerű okból, hogy mindegyik visszacsatolódik egy emlékhez, még akkor is, ha az nem tudatos. De a hangok... A hangok és a „nem-hangok” tudatossága, „az értelmes zaj” rendje talán lopva fedi fel magát valami homályos szférából, de csakis az arra kiválasztottaknak, és ők, tiszteletből vagy félelemből, megőrzik ezt a tudást, hisz földi halandókkal egyébként is megoszthatatlan.

Biztosan vannak, akik képesek definiálni, hogy egy szerzemény miért jó vagy rossz. Akik képesek lennének meggyőzni minket, hogy a crescendo alatt mire kell felkészülni; elmagyarázni, hogy a csúcspont mit fog az emberben szétduzzantani, megsemmisíteni vagy egyszerűen csak testét súlytalanná téve megemelni. Engem elhagynak a szavak, és emlékük is. És elhatalmasodik rajtam a bénaság, ha túl közel van egy másik ember, túlságosan kicsi a szoba, a koncertterem vagy a kanapé.

Az egyetem után aztán, körülbelül egy évig, egy gyorsétterem konyháját koptattam, ahol is az volt a szokás, hogy a dolgozók felváltva kapcsoltak zenét, ki-ki a maga stílusában. Én csak egyszer próbálkoztam, többé soha. Talán mondhatom, mindig is úgy gondoltam, minőségi és választékos az ízlésem, mégis olyan görcsösen fürkésztem a kollégák arcát, szinte remegve helyeslő reakcióikért, hogy az egyrészt a munkavégzés rovására ment, másrészt felfedte a szorongás egy új fajtáját, amiből, köszöntem szépen, inkább mégsem kérek. Mert azt akartam, hogy szeressék, ami a számomra olyan fontos és kedves, azt akartam, hogy elismerően bólogassanak: „Ez igen! Ez aztán zene!” – de nem történt ilyesmi, észre sem vették, éppen mi bömböl a hangszórókból, míg szorgosan pakolgatták a paradicsomkarikákat, vagy emelgették a krumplikosarat. Azóta sem mutattam a lejátszási listámat senkinek. Inkább még egy rektoszkópia, mint hogy nyilvánosan újra ennyire lemeztelenítsem magam.

Ez alól talán csak azok az alkalmak kivételek, amikor szándékosan elhomályosítom a tudatom. Olyankor önként sürgetem a publikus levitációt: „kábítószok”, iszok; igyekszem minden gátlást elaltatni néhány órácskára. Technobulikban, például. Egyszer, még a pandémia előtt (mert azóta az éjszakai életet felváltotta a kora reggeli toll meg papír meg Word meg villogó kurzor), túl nagyot haraptam egy *Takeshi 69* nevű bogyóból. A friss szerelem legbővérűbb fellángolásában és a MDMA eufóriájában nem számított, hány elveszett, megcsavarodott figura dülöngél körülöttem a stroboszkóp fényei alatt, a zene mindenkié lett és senkié, az intimitás feloldódott a kollektív dülöngélésben, és valahogy mintha összetömörült volna az izzadsággal, hogy aztán reggelig a fejünk felett lebegjen. Nem volt fájdalom, nem volt bánat, nem volt semmi, csak az egyetemes szédület röpké boldogsága a keserű földet érés előtt. De a hang és az egyén közti szabadság, az egyéni értelmezés privilégiuma még abban a monoton egysíkúságban is fennmaradt, ahogy a diszkógömb fényét is minden szem más ányalatban nyelte el, avagy verte vissza.

Azon a vasárnapon, visszafelé a vonaton a fővárosba, rájöttem, sok zenei csomóponthoz, ahonnan aztán ebbe vagy abba az irányba irányított a tapasztalás, apám vezetett el. Olyan ő, mint egy epifánia – a kellő pillanatban megjelenik, és szavak nélkül kinyilatkoztat. Tizenkettő-három lehettem, amikor kirángatott sótlan odúmból (begubódzó kamasz voltam), és levitt a tópartra. Már messziről hallottam: a falunapra felhúzott katonai sátor alatt dübörög valami vad. Az alig-színpadon egy féllábú, szakállas férfi kopott mankóra támaszkodva üvöltötte a mocskos bluest – és én éreztem, ahogy odabenn, valahol mélyen, bennem is felébred valami állati. Álltam az első sorban, kipirult arccal, de csak visszafogottan mosolyogva, mert apám előtt lehetetlen lett volna felvállalni, hogy barbár kényszerítésével, magyarul, hogy kis időre hagyjam el a tinédzserkor hormon dülta mételyét, éppenséggel a legösztönösebb boldogságot invitálta az életembe. De mégis, kívülről zsidadt maradtam, mint amikor az ember olyan ajándékot kap, amire tényleg igazán vágyott, és szeretné kifejezni háláját, de jön a paranoia, hogy a másik fél talán nem is érti, valójában mekkora az öröme, ezért aztán kissé túljátssza a szerepet, és az egész művi lesz, fals.

És nemrég apám újra megjelent. A folyóparton sétáltam, amikor felbukant, először nem ismertem fel, hogy ő az. Karácsonyra jazzkoncertjegyekkel leptem meg; és ezért, a műfajra tréningelve magam, épp a *Good Bait* szólt a fülemben, mint afféle felkészülés egy gesztus (az ajándék) meghatározhatatlan kimenetelű fogadására. Korán volt még, de tél, és a nap lebukni készült, a túlpárt épületei mögött narancssárga, rózsaszín és lila csápjai még pár percig a fakó hold felé nyújtóztak, erőszakosan, mintha magukkal akarnák rántani a sötétbe; testemet a jeges szembeszél ezernyi borotvapengeként vagdosta; minden ellenséges és békétlen és fagyos volt, de akkor a zene áttetsző teste hirtelen kifeszült a valóságra. És a legemelkedettebb pillanatban a szavak újra elhagytak. Valahol a hideg szélben kallódtak körülöttem.

Egyedül voltam, apám szelleme nem próbált utolérni, csak a szaxofonban és a trombitában éreztette jelenlétét. Kicsordult a könnyem, a széltől vagy mástól, nem tudom, de a legváratlanabb módon, feltömörült és újjáéledt bennem egy majdnem elengedett ambíció, egy rég megálmodott, mérőben más élet, aminek a körvonalait a realitás, a defetizmus és a bénító önbizalomhiány igyekezett elsatírozni, sőt végképp kiradírozni, a jövőből kitépni. Az áttetsző test utánam nyúlt, a szívem gyorsabban kezdett kalapálni, az arcom felforrósodott! De keserű elfogadni, hogy sem a nyüzsgő városban, sem a mozdulatlan faluban nincs senki, aki megértené, mi ez a vágy, hogy nincs senki, akinek, ha ezt a megfogalmazhatatlannak tűnő igazságot mégis valahogy feltárnám, szintén megvilágosodna. Hogy maga a zene hozza felszínre ezt az igazságot, ezt a vágyat, és azért olyan intim, azért nem tudom *igazán* élvezni, ha nem vagyok egyedül, mert nem tudom megosztani annak a kilátástalan feszültségnek a tragédiáját, annak a vibráló lehetőségnek a csodáját, amit (csak tippelve) egy c-moll vagy egy D-dúr képes felrepezteni bennem, bármennyire is szeretném.